

Könyborító Kürti Andrea illusztrációjával

Az okos anya*

A cigány királysága

A csonkakezü leány

*A képaláírások a könyvben szereplő mesék címei

Szakolezay Lajos

ERDÉLYI SZÁSZ ÉS CIGÁNY NÉPMESÉK

KÜRTI ANDREA ILLUSZTRÁCIÓI

A csikszeredai Gutenberg Kiadó két mesekönyvét (*Királylány a lángpalotában – Erdélyi szász népmesék – 2016; Mért nem tudnak a fák járni – Erdélyi cigány népmesék – 2015*) – Kürti Andrea illusztrálta. Küllemre olyan szép könyvek, hogy a grafikus a szász népmesekötet rajzaiért nem véletlenül kapta meg a legjobb illusztrátornak járó elismerést a Románia legszebb könyvei elnevezésű versenyen. Mi a jó illusztráció? A szemnek kellemes, a szöveg tartalmát *képköltéssel* kiegészítő rajz. Amely nyilván erősen kapcsolódik a történéshez, a mese fordulataihoz, a főhős és más szereplők cselekedeteihez, ugyanakkor szárnyal is: a szöveg bizonyos fontos részeit a képiség érzelmi tartalmával igen csak megemeli. Ha sikerül ez a varázslat – minden a ceruza, a szín, és a vonal teremtő erejétől függ –, akkor az illusztrációk legtöbbször szinte önálló műként (eredeti lapként) is értékelhető.

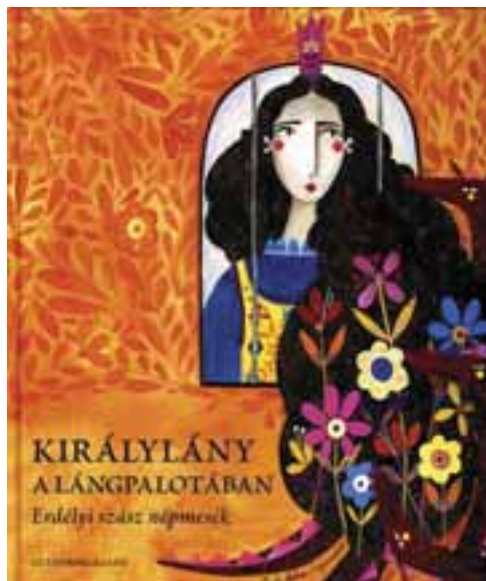
A klasszikusok – Hincz Gyulától Reich Károlyig hosszú a sor – jól tudták ezt, és a fiatal erdélyi grafikus, Kürti Andrea is érzi, hogy milyen fontos szerepet játszik egy-egy könyv illusztrálása kapcsán az egészsből kiszakított (kiemelt), jobbára egész oldalas kép dinamikája. Vagyis az a robbanás, amely megsokszorozza a kiegészítőnek szánt kisebb méretű, de sosem lebecsülhető rajzok („lapszéli kommentárok”) erejét.

Ha megvizsgáljuk a két mesekönyv illusztrációs bázisát, azonnal látni az összetartozó folyamatok ellenére is jól látható különbséget. Igaz, mindkét kötet esetében ugyanaz a kéz teremt képvalóságot – magyarán, az erdélyi szász és cigány népmesék alakjait egyetlen bravúros kéz formázza –, ám ahhoz, hogy a különböző szokásvilágok, más-más jellemtulajdonságok karakteresen megmutatkozhassanak, az illusztrátornak lelkileg is át kellett élnie a mesék furmányos igazságtartalmát. Hogy a többféle „csillogást” a népköltészet erejéhez méltóan érzékeltethesse.

Először lássuk a *Királylány a lángpalotában* rajzi arzenálját! Pontosabban azt a bübájtól a szinte kozmikus képköltészetig terjedő bravúrt, amely a Josef Haltrich erdélyi szász népmesegyűjtéséből válogatott hat szöveget jellemzi. (Sajnos, a fordítót a kötetben nem leltem.) Az indítólökés izgalmát, tudatosan lefokozott nyugodtságnak láttatva, az asszony és fölneveltje, a próbák előtt álló fölnevelt árva fiú – két álló alak – idillikus portréja adja (*A rózsalány*). Ám a nővum, jól érezte meg a rajzoló, az égi sétáló csatározást megelevenítő lovak ábrázolásában van. Hogy a sátántól el lehessen rabolni a gyönyörű szép kisasszonyt, a réz-, ezüst- és aranyászó paripa (csitkókkal!) a kaland motorjává válik (9. old.).

A szász ezermesterek anyagszeretete, fémhez fűződő szerelme a mesék alakjainak szinte jellemtulajdonsággá nővő milyenségéből is kiviláglik. A „rézlábú, ezüstkezű és aranyhajú szép ifjú” üveghegymászó próbája (*A csodálatos fa*) az életfát hozza az emlékezetünkbe. A plakát harsányságú, kimerevített főhős ugró, lendítő mozzanatában életerő rejlik. A szinte szecessziósnak tűnő háttérből úgy emelkedik ki a főhős figurája (sötét „oszlop”, sárga-fekete kontraszt), hogy kétség nem fér hozzá, a királylány kezéért próbákat teljesítő fiú – világgyőző (15. old.).

Ha a *három vidám fivér* – „az egyikük mindkét szemére vak volt, a második mindkét lábára béna, a harmadik meg anyaszült meztelen” – idilli kezdőképe (bozsgó háttérrel, egyszerű, a ruházatot és a testet cicomátlanul megjelenítő alakrajzzal) a csodálatos báj minden formáját élénk vetíti (26. old.), a ló sebét befedő igyekezet (ti. a vérfolyamot és a sebet néhány rőzseággal akarták begyógyítani) már egészen kozmikus képpé emeli a történetet. A sárga-piros paripa testét – sötét háttér – csaknem teljes egészében elfedik az égig nővő, kék levelekkel csillogó barna fák. A lét örökös zenéje szól ebben a meseigazságnál valóbb káprázatban (29. old.).

Könyvborító

A csodálatos fa

A három vidám fivér

A rózsaleány

Ehhez hasonló erejű illusztráció a sertésfiú, mégis valódi királyfi keresésére induló, lovat megülő királylány csillagok közötti vágója (*A serteruhás gyermek*, 39. old.), de a többi egész oldalas színes rajzban is ott van Kürti Andrea tollának-ecsetjének invenciózus villódzása (*Királylány a lángpalotában*, 22. old.; *A két hazug*, 12. old.).

A szász mesealakoknak – más faj, más életmód, más szokásvilág – nincs olyan (akár csak a külsőben leledző) formai lényegjegyük, mint a fizimiskájukban és az öltözködésükben ugyancsak kirívó cigányoknak. Ha az illusztrátor itt jól érzett rá az inkább a gondolkodásmódban megjelenő tulajdonságokra, hogyne dúskálna a *Mért nem tudnak a fák járni?*, a különféle alakrajzok-pózkodás megjelölésében. A szinte konstruktív alapozású rajznak tetsző illusztrációtól (*A cigány a pokolban*, 40. old.) a púpos hegytoronyként a gyermekeit óvó asszonyig (*Az okos anya*, 4. old.) húzódik a skála, amelyen nem kis hangsúlyt kap – ellentétben *A cigány királysága* hármásának meztelenségével (37. old.) – a ruhák, hajfonatok, kendők díszítettsége (*A csonkakezű leány*, 21. old.; *Az ördögkirály lánya*, 12. old., 17. old.), s nemkülönben a rajzban is bizarr léthelyzetek (*A csonkakezű leány*, 28-29. old.; *Mért nem tudnak a fák járni?*, 33. old.) pazar ábrázolása. Még ha itt-ott chagallias is az aura – a káprázatnak ugyanaz az eredője –, Kürti Andrea képes egy-egy, a vonal és foltköltészetére jellemző vonással a grafikát egyedivé tenni. Nincs jobb példa erre a különleges, mindenkitől különböző látásmódra, mint a már említett *Mért nem tudnak a fák járni?* – a szöveget képesében karakteresen megjelenítő – egyik illusztrációja. A sárga-barna tölgykorona – világgömb. A fa egyik ágán a csücsül „az igen fősvény ember”, a másikon a boroshordó, a harmadikon pedig a fa által leütött ökrök (33. old.) Isten dicsőségét örök

meseigazságként tovább zengi a harang – amelyből a gonosz fősvény serpenyőt akart csináltatni –, s minthogy a fát villám sújtotta, „nem mozdulhatnak többé helyükből”. A sértetlen harangot az emberek fölakasztották a toronyba, ahonnan a tölgyfa el akarta rabolni, újra hangosan szól, s ewel beteljesült a mese igazsága. Bravúr? A kép fókuszában széttárt lábbal álló, emberi testtel és arccal (szem, orr, szája) fölruházott fa. Félelmetes mementóként.

Egészen különleges az *A csonkakezű lány* másik illusztrációja. A lelketlen, lánya szépségére féltékeny anya tette gyermekét nyomorékká. A kezetlen és ruhátlan aranyhajú leány, poétikus aktkép, a körtefa sárga lombjában foglal álló helyet. A szövevényes történet izgalmat kelt, ez a stabil szimbólum-kép pedig a szépség apoteózisa.

Kürti Andrea érzékeny illusztrációi – bájaikkal, a szereplők közötti kontraszttal, a megidézés líraiságával és drámai módon – továbbgondolják az erdélyi szász és cigány népmesét. Szépségükben vagy csúnya szépségükben is jellemrajzok. Nagy jövőre jogosítanak.

(*Királylány a lángpalotában* – Erdélyi szász népmesék. Csíkszereda, 2016. Gutenberg Kiadó; *Mért nem tudnak a fák járni* – Erdélyi cigány népmesék. Csíkszereda, 2015. Gutenberg Kiadó)

A serteruhás
gyermek